

Obrazovanjem prema slobodi

Maja Grubišić |

2. prosinca 2022.

Foto: pexels.com

Sklapanje braka prije osamnaeste godine smatra se kršenjem ljudskih prava bez obzira na spol. Ipak, globalno gledano, prevalentni su maloljetnički brakovi u kojima su maloljetne upravo djevojčice i takvih je pet šestina u odnosu na jednu šestinu onih u kojima su maloljetni dječaci. Tome je tako zbog duboko ukorijenjenog shvaćanja da muškarci imaju znatno veće mogućnosti zapošljavanja te da su oni ti koji materijalno skrbe za obitelj, pa onda i zbog prakse koja to potvrđuje, a što rezultira daleko većim pritiskom roditelja i obitelji na djevojčice i djevojke da udaju u ranijoj dobi prihvate kao normalnu pojavu, a nastavak obrazovanja kao nešto što im u životu nije potrebno. Na taj način one gube pristup srednjoškolskom i visokoškolskom

obrazovanju, a time i priliku za ostvarenje buduće zarade i ekonomske neovisnosti.

Prema istraživanjima Svjetske banke, šokantan je broj zemalja koje imaju barem jedan zakon koji različito tretira žene i muškarce te su potresni podaci da se u pojedinim zemljama silovanje u braku ne smatra kaznenim djelom, da 49 zemalja nema zakonske odredbe kojima bi se reguliralo nasilje u obitelji, a njih 45 nema zakonske odredbe za sankcioniranje seksualnog uznemiravanja. Stoga, među brojnim nejednakostima s kojima se žene inherentno suočavaju, ukidanje prava na obrazovanje, a s čime je naravno povezano i minoriziranje obrazovanja, čini se samo kao još jedna kap u moru nepravde.

Svjetska banka i Međunarodni centar za istraživanje žena nedavno su proveli istraživanje u 15 afričkih zemalja te otkrili snažnu povezanost između stupnja ostvarenog obrazovanja i sklapanja maloljetničkog braka, pokazujući kako svaka dodatna godina pohađanja škole znatno smanjuje mogućnost za udaju djevojke prije njezine punoljetnosti, a posljedično tome i za trudnoću u maloljetničkoj dobi. Stoga, upravo su rad na nastavku obrazovanja prepoznali kao najučinkovitiju strategiju za sprečavanje maloljetničkih brakova. Na isti zaključak navode i rezultati istraživanja baznih podataka provedenog u Hrvatskoj unatrag nekoliko godina u sklopu projekta Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i objavljenog u knjizi *Uključivanje Roma u hrvatsko društvo – žene, djeca i mladi*, a po kojima u korelaciji s 27 posto Romkinja koje prekidaju obrazovanje stoji sklapanje braka, trudnoća ili roditeljstvo.

Kada se djevojka uda ili ostane trudna od nje se očekuje da napusti školu te da kao supruga i majka brine o domu, djeci i obitelji. Njezin povratak obrazovanju u većini slučajeva je nemoguć ili znatno otežan zbog brige o djeci i kućanskih poslova, ali i stigme i osuda okoline koje ju prate. Upravo o takvom iskustvu govore i Laura i Lea, pripadnice romske nacionalne manjine, ali koje se obrazuju usprkos očekivanjima zajednice i utječu na promjenu percepcije svojih sunarodnjaka vlastitim primjerom.

Laura je iz Zagreba i dolazi iz naselja u kojem se prosječno obrazovanje svodi

na nekoliko završenih razreda osnovne škole, stoga tijekom školovanja nikada nije imala podršku obitelji i okoline. Ostala je trudna s 15 godina i od nje se očekivalo da napusti školu. Isključivo zahvaljujući vlastitoj upornosti i dobrim ljudima koji su joj omogućili da uči kod kuće i u školu dolazi samo polagati ispite uspjela je završiti osmi razred osnovne škole, no kada je nakon rođenja kćerkice odlučila nastaviti obrazovanje dočekale su je osude zajednice. *U mojoj obitelji se ne poštuje obrazovanje i oni misle da sam luda. Nikada nisu mogli prihvatiti da ja ne želim biti Romkinja koja će rađati puno djece, biti kod kuće i snalaziti se prosjačenjem i koječime, govori. Za njih je udaja vrhunac života i uopće nije bitno želi li to djevojka ili ne te postoji li prava ljubav između nje i muža. To je tako pogotovo s tatine strane, dok je s mamine strane obitelji nešto bolje, ali mama me nikada nije podupirala u obrazovanju. Ona sama nikada nije išla u školu, a tata ima samo četiri razreda osnovne škole i ono što su naučili od svojih roditelja smatraju potpuno i jedino ispravnim. Što su njihovi roditelji radili njima to sada oni rade svojoj djeci, a njihova će djeca u budućnosti to isto raditi svojoj djeci jer jednostavno ne znaju drugačije. Zato ja želim biti primjer svim onim djevojkama koje nakon rođenja prvog djeteta rađaju i drugo i treće i četvrto i nikada ne pomišljaju na drugačiji život i druge mogućnosti, a koje im može donijeti jedino vlastito obrazovanje,* govori Laura i konstatira da je njezina obitelj ne može razumjeti pa da samim time ne može ni podržati ni pohvaliti njezine odluke.

Iako je i sama bila dijete, njezine odluke da zadrži dijete, odnosno da preuzme odgovornost za još jedan život koji raste u njoj, a zatim i da jednoga dana završi fakultet bile su čvrste od samog početka. Danas, s 18 godina, završava srednjoškolsko obrazovanje i planira upisati studij socijalnog rada, a redovito sudjeluje i u edukativnim programima koje za mlade Romkinje i Rome organizira Savez Roma u Republici Hrvatskoj "KALI SARA". Štoviše, na radionicama komunikacijskih vještina i zašto su one važne kao i u temi zagovaranja u javnoj politici bila je jedna od najaktivnijih sudionika. Međutim, vlastita ju je obitelj izolirala zbog njezinih odluka. Smatraju neprirodnim što ima 18 godina, a samo jedno dijete. Zbog toga u svoje naselje u kojem je živjela od rođenja dolazi samo kada je riječ o nekom smrtnom slučaju u obitelji. *Na sve uvrede kojih sam se naslušala prilikom zadnje posjete ovako sam im*

kazala: 'Samo vi govorite da sam budala, ali ja sam ovdje pametnija od vas. Nitko nema ni pet razreda osnovne škole, a pogledajte gdje sam ja! Nikada neću prestati obrazovati se i ljudi će me poštovati.'

Predrasude i osude okoline za nju i za mnoge druge Romkinje nisu ništa neuobičajeno. Tijekom trudnoće, medicinsko osoblje vrijeđalo ju je gotovo prilikom svakog pregleda. *Sjećam se da sam ležala na stolu, a doktor je na mene vikao. Ispitivao me što sa mnom nije u redu, jesam li ikada čula za zaštitu te kako kao maloljetna dolazim bez pratnje. Prijetio je i da će zvati policiju, a ja sam bila ili na rubu suza ili bih tiho plakala. Nakon jednog pregleda čak sam nazvala ravnatelja bolnice i požalila se, no on mi je odgovorio da mi ne može pomoći. Isto se nastavilo i nakon poroda kada sam s bebom odlazila na preglede pedijatru. Tamo su me redovito oslovljavali sa Osmanovička i smijali mi se govoreći kako ću roditi još deset njih, iako sam im ja govorila da planiram nastaviti školovanje. Razumijem da ima Romkinja koje rađaju maloljetne i koje imaju mnogo djece, ali lijepo bi bilo da su uspjeli izgovoriti i koju riječ podrške umjesto da mi se podruguju i ismijavaju me.*

Otpor prema meni kada sam odlučila nastaviti školovanje bio je nevjerojatan, navodi slično iskustvo Lea Oršuš, danas studentica druge godine studija za socijalni rad na Pravnom fakultetu u Zagrebu, a koja sve ispite daje u roku i redovito upisuje godinu za godinom. Svojoj obitelji sam četiri godine, gotovo svaki vikend i praznike koje sam s njima provodila, objašnjavala bit i svrhu svog obrazovanja jer je upisivanje gimnazije nakon koje nemam nikakvo usmjerenje ni struku bilo izvor njihovog ogromnog protivljenja. Bilo mi je donekle jasno da oni žele da se što prije osamostalim i organiziram vlastiti život, a ovaj im se način činio težak i kompliciran. Tijekom svih šest godina dosadašnjeg srednjoškolskog i fakultetskog obrazovanja nudili su mi izlaz iz, za njih, besmislenog trčkanja za ispitnim rokovima, nalazeći mi poslove i prilike da odem čak i u inozemstvo, ali koliko god te ponude ponekad bile primamljive i obećavajuće za mene nikada nisu bile prihvatljiva opcija. Ja sam čvrsto odlučila završiti fakultet, pokazati svima, ali prvenstveno sebi, da postoji svijet izvan romskih naselja i da ono što gledamo na televiziji može biti naša stvarnost. Takva odluka jedne djevojčice bila je neshvatljiva jer je obrazovanje,

čak i u onom najnižem stupnju, ipak privilegija za dječake. Buntovnice među nama kojima je neuništivi tračak mašte omogućio da se vide kao zaposlene, recimo u tvrtkama poput Rimac automobila, nisu odustajale od svojih odluka, a svoja su iskustva donosile natrag među obitelj i u naselje. Mnogi su mladi u njima pronašli uzor i svojom su upornošću počeli mijenjati stavove svojih roditelja pa oni sada potiču svoju mlađu djecu da idu stopama starije braće i sestara.

Da sam ostala u naselju i odustala od obrazovanja do sada bih već imala već dvoje djece, a treće bi vjerojatno bilo na putu, govori Laura. Moguće je i da bih trpjela nasilje svoga muža, kao što to i dan-danas trpi moja baka koju djed tuče i nakon četrdeset godina braka. Dok sam sa svojom bebom bila u Caritasovoj kući, čekajući da napunim 16 godina, sa mnom je na katu bilo još nekoliko Romkinja mojih godina, ali one nisu ni pomišljale da završe školu. Kasnije sam saznala da su nekima od njih oduzeta djeca jer se za njih nisu brinule, druge su se vratile u naselje živjeti s muževima, a među njima je i jedna mlada Romkinja koja ima još dvoje djece te koja usprkos tome što je muž tuče ni ne pomišlja da može živjeti bolje i drugačije.

Za oca svoga djeteta Laura se udala s 18 godina i presretna je što je on podržava u tome da nastavi obrazovanje te ostvari svoj san u kojem je upravo ona protagonistica priče o uspješnoj mladoj ženi koju je osudila vlastita obitelj, a ispred koje će jednoga dana ponovo stati, gledajući u njihovim očima nevjericu koju su izazvala njezina postignuća. *Voljela bih da svi oni koji generaliziraju nas Romkinje, smatrajući i govoreći da smo sve mi iste i da je u redu vrijeđati nas i osuđivati, shvate da među nama ima onih koje donose promjene svojoj zajednici i da bi bilo lijepo pružiti nam podršku,* zaključuje Laura.

Ipak, Romkinje ne odustaju od vlastitog nacionalnog identiteta, kazuje Lea i ističe kako se upravo zahvaljujući njihovom primjeru širi svijest o potrebi obrazovanja u romskoj zajednici. S tom svrhom, kako bi sudjelovala u usmjerenom procesu koji usađujući jasne vrijednosne odrednice, poput dobrobiti koju donosi stjecanje znanja i visokog stupnja obrazovanja, osobnog

prosperiteta, dostojanstva, ekonomske neovisnosti i slobode, vodi ka društvenom progresu i ostvarenju koncepta razvoja svih društvenih sredina, Lea se aktivno uključila i u provedbu projekta Obrazovane Romkinje – O snažene romske zajednice!

Vrlo je vjerojatno da će obrazovanje djevojčica u visokom postotku imati međugeneracijski učinak i da će djevojke čije su majke obrazovane biti u znatno manjem riziku od udaje u maloljetničkoj dobi, a što je navedeno i u izvještaju Svjetske banke Propuštene prilike: Visoka cijena neobrazovanja djevojaka iz 2018. godine.

Pokretačke snage procesa društvenih promjena u smislu nastavka školovanja i planiranja obitelji u kasnijoj životnoj dobi postoje i unutar same romske zajednice, a mlade Romkinje koje su odlučile nastaviti svoje obrazovanje usprkos svim preprekama, kao i obrazovane Romkinje njegov su značajan dio.

Objavu ovog teksta podržala je Agencija za elektroničke medije u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti